

MISIONARI CATOLICI DESPRE FARAOANI

Relațiile misionarilor catolici despre Faraoani¹ constituie unul dintre cele mai prețioase capitole din istoria acestei așezări, dealtfel una dintre cele mai vechi comunități catolice din Moldova.

Ca cercetător al istoriei catolicilor și catolicismului din Moldova, căutând “tot mai în urmă, apa proaspătă a documentelor și a textelor...”², (deoarece “conform unei pedagogii înțelepte, eforturile se fac progresiv”³), am considerat oportună recuperarea, repertorierea și valorificarea prin publicare a acestor izvoare străine păstrătoare a memoriei unei așezări catolice din Moldova, „întoarcerea la izvorul istoric, materia primă a oricărei cercetări autentice”⁴, fiind dealtfel o constantă a cercetărilor noastre.

“În arhive și în diverse publicații greu accesibile - prin vechimea lor, prin tirajul lor foarte restrâns sau prin limba lor - stau, încă neintroduse în circuitul științific de la noi și deci nepuse la îndemâna cercetătorilor, cantități mari de știri care privesc trecutul nostru. A le aduce la cunoștința publică pe măsură ce specialiștii le «dezgroapă» din arhive și biblioteci devine, astfel o obligație elementară”⁵.

Iată un îndemn la care subscriem întru totul și, pe cale de consecință, inserăm în paginile care urmează o serie de documente, interesante și sugestive în același timp, acoperind o arie temporală generoasă.

¹ Anton Coșa, **Misionari catolici despre Faraoani**, în *Carpica*, XXVIII, Bacău, 1999, p. 141-162.

² Emmanuel Le Roy Ladurie, **Histoire du climat depuis l’an mil**, Paris, Flammarion, 1967, p. 10, apud **Montaillou, sat occitan de la 1294 până la 1324**, București, Editura Meridiane, vol. I, 1992, p. 12.

³ Henri-Irénée Marrou, **Patristică și Umanism**, București, Editura Meridiane, 1996, p. 13.

⁴ Ștefan S. Gorovei, **Cuvânt înainte**, în colecția **Români în istoria universală, III**, 3, volumul **Izvoare străine pentru istoria românilor**, îngrijit de Ștefan S. Gorovei, Iași, Editura Universității “Al.I. Cuza”, 1988, p. XIII.

⁵ **Ibidem**, p. XII.

Nu am urmărit o prezentare exhaustivă a izvoarelor - rapoarte, jurnale, scrisori, dări de seamă, descrieri istorice ori geografice - și nici o tratare critică a acestora, rezervându-ne în acest sens un studiu special dedicat izvoarelor străine pentru istoria catolicilor și catolicismului din spațiul moldav.

În acest cadru am reprodus în ordine cronologică textele originale, menționând locul de proveniență al manuscriselor și edițiile princeps în care au fost publicate.

1

Roman, 30 septembrie 1588

Relatarea misionarului iezuit Johannes König-Schönovianus către Superiorul General iezuit, Claudius Aquaviva⁶

Venind la sfârșitul lunii august a anului 1588 în Moldova, la chemarea voievodului Petru Șchiopul, acest misionar amintește printre alte așezări catolice și *Pharao* în zona Bacăului.

Deși ne-am fi așteptat să regăsim Faraoanii în relația lui Bernardino Quirini din 1599⁷, totuși acest deziderat nu s-a împlinit. Motivul credem că rezidă în aceea că episcopul nu a vizitat toate bisericile din Moldova.

2

[iunie-decembrie 1605]

Anonim italian despre starea Bisericii Catolice din Moldova⁸

[...] *Forajano, che è villa tutta catholica, vi è chiesa senza sacerdote, come in moltre altre ville dell'istesso distreto Bocconiense...* (...”Faraoani care este un sat în întregime catolic, are o biserică fără preot, ca în multe sate din același ținut al Bacăului”...).

3

⁶ Manuscris în **Archivium Romanum Societatis Jesu, Archivio Generale della Compagnia di Gesù** (în continuare: **ARSI** n.n.) Fondo Gesuitico, 650/B, No. 513/2; publicat în Eugenius Smurlo, **Rossija i Italia**, II/2, Sanktpetersburg, 1907, p. 442-446.

⁷ Manuscris în **Biblioteca Ambrosiana** (Milano), Ms. H 80 INF; publicat în colecția **Hurmuzaki**, III/1, CII, București, 1880, p. 545-551.

⁸ Publicat în colecția **Hurmuzaki**, VIII, CCCCXLI, București, 1894, p. 307-308; documentul apare într-o traducere românească în **Călători străini**, IV, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1972, p. 338.

Roma, 1624 [înainte de 21 mai]
**Raportul Cardinalului Giovanni Battista Bandini către
Congregația De Propaganda Fide⁹**

Într-o scurtă privire asupra situației Bisericii Catolice din Moldova și Țara Românească, amintește printre alte localități și *Forro falua cum duobus pagis*.

4

[În jurul anului 1640]

Evidența bisericilor și caselor catolice din Moldova¹⁰

*Numerus ecclesiarum et capellarum et domorum catholicorum
Sacram Romanam fidem tenentium
in dioecesi Baccouiensi...*

Forwan, pagus. Ecclesiam habet ligneam parvam Sanctae Crucis; domus
57. („Numărul bisericilor și capelelor și caselor credincioșilor romano-catolici din Dieceza de Bacău... Faraoni, sat. Are o biserică mică de lemn; case de catolici 57”).

5

[1641]

**Raportul Vicarului Apostolic al Moldovei și Țării Românești, Petrus
Deodatus Bakšic Către Congregația De Propaganda Fide¹¹**

[...] *Intorno la Bachovia son'alquante ville delli cattolici, et sotto la cura del medesimo parcho di Bachovia et tutte sono vicine.*

⁹ Manuscris în **Archivio storico della Sacra Congregazione per l'Evangelizzazione dei Popoli o "de Propaganda Fide"**, Roma, **Scritture Originali riferite nelle Congregazioni Generali**, vol. 219, Fol. 179-184 (în continuare **APF SOCG**, n.n.); publicat în **Moldvai Csángó-Magyar Okmánytár (1467-1706)**, întocmit de Benda Kálmán, Budapest, vol. I, 1989, p. 162-163.

¹⁰ Manuscris în **APF SOCG**, vol. 139, Fol. 357; publicat în **Moldvai Csángó-Magyar Okmánytár (1467-1706)**, I, p. 201-203.

¹¹ Manuscris în **APF Visite et Collegi**, vol. 21, Fol. 3-33; publicat de Vinulescu G., **Pietro Deodato e la sua relatione sulla Moldavia. 1641**, în **Diplomatarium Italicum. Documenti raccolti negli archivi italiani**, Roma, Ed. Școala Română din Roma, vol. IV, 1940, p. 75-126 (în continuare **Diplomatarium Italicum**); traducere românească în **Călători străini**, București, Editura Științifică și Enciclopedică, vol. V, 1973, p. 248.

Prima villa si chiama Foroyani, dove sono 250 anime di comunione, et saranno 10 o più delli puti della natione Hungari; hanno una chiesa piccola di legno, ma non hanno niente per la celebratione della messa... (...”În jurul Bacăului sunt câteva sate de catolici care se află în grija aceluiași paroh de Bacău și toate sunt în vecinătate. Primul sat se numește Faraoani, unde sunt 250 de suflete de împărtășit și sunt peste 50 de copii care de neam sunt unguri; au o bisericuță de lemn, dar nu au nimic pentru celebrarea liturghiei”).

6

[Roma, iunie-iulie, 1643]

**Raportul călugărului franciscan conventual Bartolomeo Basetti Da Piano
cătore Congregația De Propaganda Fide¹²**

[...] Fioroan. La chiesa di Fioroan è di legno, coperta di paglia, dedicata alla Beata Vergine, longa 12 passi, larga 5. Nel altare v'è l'immagine della Beata Vergine, è un Crucifisso, ha una casa.

Case de cattolici 64, vi sono ancora due ville sotto la cura di questa chiesa, una si chiama Posco¹³, dove sono cinque case de cattolici, l'altra si chiama Bogdan, dove sono venti case de cattolici, anime fra tutti 459, da comunione 282. Sono sotto la cura del parrocho di Baccovia... (“Faraoani. Biserica din Faraoani este din lemn, acoperită cu paie, închinată Sfintei Fecioare Maria, este lungă de 12 pași, lată de 5. La altar se vede chipul Fericitei Fecioare și un crucifix, are o casă. Case de catolici sunt 64, mai sunt încă două sate sub îngrijirea acestei biserici, unul se numește Pasco, unde sunt cinci case de catolici, celălalt se numește Bogdan, unde sunt 20 de case de catolici, suflete sunt în total 459, de împărtășit sunt 282. Sunt sub îngrijirea parohului de Bacău”).

7

Bacău, 2 martie 1648

¹² Manuscris în **APF SOCG**, vol. 219, Fol. 258-267; publicat de Călinescu G., **Altre notizie sui missionari cattolici nei paesi Romeni**, în **Diplomatarium Italicum**, vol. II, Roma, 1930, p. 343-352 (în continuare **Diplomatarium Italicum**); traducere românească în **Călători străini**, V, p. 185-186.

¹³ Călinescu a citit “*Poxo*”?! Este vorba de satul Pașcani, ulterior dispărut.

Dare de seamă despre comunitățile catolice din Moldova, întocmită de Marco Bandini, Arhiepiscop de Marcianopolis, Administrator Apostolic al Moldovei către Congregația De Propaganda Fide¹⁴

[...] *Forrofalva. Die 24. Novembris absoluto sacro et habita secundo concione populo, in Soloncza benedictionem impestivimus, et nos ab occidente ad orientem versus Bacoviam movimus. Die 26. igitur Novembris ad pagum venimus, qui ungarice Forrofalva, valachice Forovan nominatur, meri Ungari¹⁵ inhabitant; et licet iste vicus uno milliari ungarico distet Bacovia, nullus tamen episcoporum a memoria hominum illis sacramentum confirmationis administravit, nequeve illos visitavit, Nos centum et octodecim viros, de foemineo sexu centum et sex chrismate sacro inunximus. Incole universim cum parvulis quadrigenti numerantur. Templum est ligneum rudi opere constructum, una campana, calix argenteus cum patena fractus, crucula argentea, antependium ex turcica tella. Casula sericea flavi coloris. Alba cum superhumerali, manipulo et stola. Portatile, tintinnabula duo, quatuor vexilla, duo alba, unum ceruleum, alterum rubrum. Est in amoeno loco situs, vineas ab occidente sibi adjagentes habet, vino bono, frumentis, pecoribus, feris et avibus abundat, gratiosus torrens leni susurro pagum exhilarat; versus septemtrionem campus, ad orientem prope Sered fluvius, ad meridiem patentissima vallis conspicitur...* („Faraoani. În ziua de 24 noiembrie am ajuns într-un sat care pe ungurește se numește Forrofalva, pe românește Forovan, locuit numai de unguri; și deși acest sat se află la o depărtare de o milă ungurească de Bacău, totuși în memoria oamenilor nu se știe de nici un episcop care să le fi administrat mirul, nici să-i fi

¹⁴ Relatarea este una dintre cele mai remarcabile privind comunitatea catolică din Moldova, implicit cea din Faraoani. Manuscrisul se găsește la Biblioteca Academiei Române din București și a fost publicat de V.A. Urechia sub titlul **Codex Bandinus**. Memoriu asupra scrierii lui Bandinus de la 1646, urmat de text, însoțit de acte și documente, în *ARMSI*, s. 2, tom. XVI, 1893-1894, p. 1-335.

¹⁵ În documentele medievale și moderne, atât cele interne cât și cele externe, catolicii din Moldova erau denumiți **unguri** sau **ungureni**, însă nu etnonimic ci cu sensul de **locuitori care proveneau din Țara Ungurească** cum mai era cunoscută Transilvania atunci. Alături de aceste două determinative, termenul **catolic** era și el întâlnit în documente, locuitorii catolici înșiși folosindu-l pentru a se autodesemna. Astfel, Dimitrie Cantemir arăta în **Descriptio Moldaviae** că “ei se denumeau catolici atât după neam cât și după religie” (Dimitrie Cantemir, **Descrierea Moldovei**, București, Editura Academiei Române, 1973, p. 82-83), iar Manolachi Drăghici spunea: “sunt mulți lăcuitori, cari atât pentru neamul lor, cât și pentru religie se numea papistași” (Manolachi Drăghici, **Istoria Moldovei pe timp de 500 ani până în zile noastre**, Iași, tom. I, 1857, p. 69-70).

vizitat. Noi am administrat Sfântul Mir la un număr de 118 bărbați și 106 femei. Împreună cu copiii sunt în total 400 de locuitori. Biserica este din lemn construită rudimentar; are un clopot, un potir de argint cu patenă, stricat, o cruce mică de argint, un antependium din mătase turcească, o planetă de culoare galbenă, o albă cu amict, un manipol și stolă, piatră de altar, două clopote, patru steaguri dintre care două albe, unul albastru și altul roșu. Satul este situat într-un loc plăcut; viile care se văd către apus coboară pînă în sat; este belșug de vin bun, de grîne, turme de vite, păsări; un pîrîu grațios desfătează satul cu susurul său ușor; la nord de sat se află o cîmpie, la răsărit în apropiere se află riul Siret, la sud se găsește o vale deschisă foarte întinsă”).

Bandini întocmește și un **Catalogus sacerdotum, diakorum et omnium familiarum catholicarum in Moldavia** unde amintește localitatea Faraoani cu următorii capi de familie:

1. <i>Martinus Kantor</i>	24. <i>Joannes Demze</i>
2. <i>Joannes Diak</i>	25. <i>Andreas Mate</i>
3. <i>Helena</i>	26. <i>Stephanus Balko</i>
4. <i>Martinus Antal</i>	27. <i>Georgius Lazlo</i>
5. <i>Antonius</i>	28. <i>Demetrius Danka</i>
6. <i>Joannes Selz</i>	29. <i>Andreas Barga</i>
7. <i>Georgius Benke</i>	30. <i>Petrus Balan</i>
8. <i>Jacobus Benke</i>	31. <i>Simon Gagos</i>
9. <i>Demetrius Longocz</i>	32. <i>Laurentius Sebő</i>
10. <i>Demetrius Benke</i>	33. <i>Andreas Dobos</i>
11. <i>Petrus Czippe</i>	34. <i>Stephanus Dobos</i>
12. <i>Demetrius Benke</i>	35. <i>Joannes Simon</i>
13. <i>Dobos Györgyné</i>	36. <i>Gaspar Nevetlen</i>
14. <i>Gregorius Benke</i>	37. <i>Joannes Farkas</i>
15. <i>Joannes Gjurka</i>	38. <i>Martinus Kosa</i>
16. <i>Petrus Mesterke</i>	39. <i>Joannes Sipos</i>
17. <i>Joannes Antal</i>	40. <i>Andreas Balika</i>
18. <i>Joannes Demze</i>	41. <i>Gregorius Fabjan</i>
19. <i>Atephanus Balint</i>	42. <i>Blasius Davara</i>
20. <i>Nicolaus Nagy</i>	43. <i>Matthias Balasné</i>
21. <i>Valentinus Sebestyen</i>	44. <i>Blasius Szekely</i>
22. <i>Demetrius Benke</i>	45. <i>Martinus Csiko</i>
23. <i>Laurentius Jonasco</i>	46. <i>Matthias Szular</i>

47. Joannes Koczanga	55. Gregorius Farkas
48. Petrus Barbocz	56. Gregorius Simon
49. Joannes Sebő	57. Thomas Balaska
50. Nicolaus Simon	58. Gregorius Pataki
51. Gabriel Farkas	59. Jacobus Arva
52. Joannes Balio	60. Michael Balka
53. Petrus Drabant	61. Matthias Pakorar
54. Stephanus Butnar	62. Joannes Pakorar
63. Stephanus Barbocz	72. Martinus Barbos
64. Georgius Doma	73. Demetrius Barbos
65. Andreas Gedre	74. Joannes Hajdo
66. Laurentius Sipos	75. Georgius Hajdo
67. Petrus Mate	76. Stephanus Banko
68. Demetrius Mate	77. Michael Pataki
69. Stephanus Orshik	78. Stephanus Pataki
70. Czikó	79. Joannes Imreh
71. Joannes Barbos	80. Stephanus Doma

8

[Roma, mai-iunie 1650]

**Relatarea parohului de Cotnari Georg Gross către
Congregația De Propaganda Fide¹⁶**

[...] Decima quarta (ecclesia est... întregirea noastră) in pago Foroann, quinque passuum milibus Bakovia dissito, ex ligno constructa, septuaginta familiis constat. Huic ecclesiae, ut et aliis quibusdam pagis circa Bakouiam pastor Bakouiensis sacra administrat, quia proprios sacerdotes alere nequeunt...

9

[vara anului 1650]

**Descrierea Prefectului Misiunii Apostolice a Moldovei
Bonaventura da Campofranco către Congregația De Propaganda Fide¹⁷**

¹⁶ Manuscris în APF SOCG, vol. 269, Fol. 396-398; publicat în *Diplomatarium italicum*, vol. II, p. 409-412.

¹⁷ Manuscris în APF SOCG, vol. 269, Fol. 355-370; publicat în *Diplomatarium Italicum*, vol. II, p. 403-404; traducere românească în *Călători străini*, V, p. 438.

[...] *Forouan: villa, vi è chiesa, vi sono da 150 famiglie d'Ongari incirca, non vi è entrata alcuna. Ha qualche cosa per elemosina...* ("Faraoani: sat, este o biserică, sunt aproximativ 150 de familii de unguri, nu are nici un alt venit. Are doar câte ceva ca ajutor").

10

1652-1653-1654

Dare de seamă privind activitatea de trei ani a Misiunii Ordinului iezuit în Moldova¹⁸

[...] *In Foroian templum est, parochus non est, catholicorum domus 100.* („În Faraoani este biserică, nu este paroh, case de catolici sunt 100”).

11

[Bratislava, 21 noiembrie 1657]

Raportul Superiorului Custodiei Franciscane a Transilvaniei Damokos Kázmér către Procuratorul General al Ordinului¹⁹

[...] *parochia Forrofalua caret parocho ...* („Parohia Faraoani fără paroh”).

12

Varșovia, 5 februarie 1659

Raportul Episcopului de Bacău, Marianus Kurski către Congregația De Propaganda Fide²⁰

¹⁸ Manuscris în **ARSI**, Polonia, vol. 53, Fol. 40-42; **APF SOCG**, vol. 269, Fol. 297-300, respectiv vol. 265, Fol. 298-299; publicat de I.C. Filitti., **Din Arhivele Vaticanului**, vol. I, București, 1913-1914, p. 100-103 și Francisc Pall, **Les controverses tra i minori conventuali e i jesuiti nelle missioni di Moldavia**, în **Diplomatarium Italicum**, vol. IV, Roma, 1940, p. 240-243 (în continuare **Diplomatarium Italicum**); traducere românească în **Călători străini**, V, p. 508.

¹⁹ Manuscris în **APF Fondo di Vienna**, vol. 6, Fol. 214-218; publicat în **Moldvai Csángó-Magyar Okmánytár (1467-1706)**, vol. II, p. 511-513.

²⁰ Manuscris în **APF SOCG**, vol. 309, Fol. 181; publicat în **Diplomatarium Italicum**, vol. IV, p. 243-244; traducere românească în **Călători străini**, V, p. 463.

[...] *Forowan, in quo est capella seu parva ecclesia, affiliata ecclesiae Bacoviensi...*(„Faraoani, în care este o capelă sau o bisericuță, afiliată bisericii din Bacău”).

13

Roman, 29 iulie 1661

Raportul călugărului Franciscan conventual Blasius Koičević privind vizita făcută în comunitățile catolice din Moldova trimis Congregației De Propaganda Fide²¹

[...] *Baccouia ... Ad hunc parochum pertinent Pascani, Valesecani, Trebes. Iste pagus est sub cura fratrum de observantia, illisque in omnibus obedit, Fantenela, Forouani qui et suam capellam habent, sed apparamenta, praeter calicem cum patena, nulla sunt ... Isti omnes Ungari catholici sunt 421 animae ...*(...”De acest paroh de Bacău țin satele Pașcani, Valea Seacă, Trebes, Fântânele, Faraoani, care își au capela lor”...).

14

[Roma], 17 decembrie 1663

Răspunsul Prefectului Misiunii Franciscanilor Conventuali din Moldova, Vito Pilutio da Vignanello către Congregația De Propaganda Fide²²

[...] *Luoghi di missione e numero d'anime.*
... *Foroani... appartengono alla diocese di Baccouia...*
(...”Faraoani...aparținând Diecezei de Bacău”...).

15

[1665]

Raport anonim despre comunitățile catolice din Moldova²³

²¹ Manuscris în **APF Fondo di Vienna**, vol. 8, Fol. 74-77; **APF Fondo di Vienna**, vol. 8, Fol. 78-86; publicat de Romul Căndea, **Catolicismul în Moldova în secolul al XVII-lea**, Sibiu, 1917, p. 47-53.

²² Manuscris în **APF Fondo di Vienna**, vol. 8, Fol. 115-118; publicat în **Moldvai Csángó-Magyar Okmánytár (1467-1706)**, vol. II, p. 564-576.

²³ Manuscris în **AFP Fondo di Vienna**, vol. 8, Fol. 164-165; publicat de Romul Căndea, **op. cit.**, p. 66-68.

[...] *Forro Falua*... („...Faraoani”...).

16

Baia, 14 decembrie 1668

Scrisoarea călugărului franciscan conventual Vito Pilutio da Vignanello, Prefectul Misiunii Apostolice a Moldovei către Cardinalul Pietro Vidoni, Nunțiul Papal Al Poloniei²⁴

[...] *In Foroani vi sta un prete ungaro, il padre e la madre sono luterane. La chiesa non ha niente, ha un tanto da gl'huomini in tempo di vendemie, e vi sono da 230 anime* ... („...În Faraoani stă un preot ungar, tatăl și mama lui sunt luterani; biserica nu are nimic, primește câte ceva de la oameni la vremea culesului și sunt acolo aproximativ 230 de suflete”...).

17

[Roma] 23 mai 1670

Relatarea misionarului franciscan conventual Francesco Maria Spera despre comunitățile catolice din Țara Românească și Moldova către Congregația De Propaganda Fide²⁵

In Forano la chiesa non ha niente, da una misura di grano per casa, vi sta un missionario, hora vi sta un prete ungaro, vi tiene il padre e madre heretica. Vi sono 230 anime. („La Faraoani biserica nu are nimic; se dă o măsură de grâu de către fiecare casă; acolo stătea un misionar, acum stă un preot ungar, ține acolo pe tatăl și pe mama sa eretică. Sunt acolo 230 de suflete”).

18

[Varșovia] octombrie 1670

²⁴ Manuscris în *Archivio storico della Sacra Congregazione per l'Evangelizzazione dei Popoli o „de Propaganda Fide”*, Roma, *Scritture riferite nei Congressi, Moldavia*, vol. 1, fol. 89-90 (în continuare *APF SC Moldavia* n.n.); publicat de Bianu I., **Vito Pilutio. Documente inedite din arhivulu Propagandei**, în *Columna lui Traian*, s.n., IV, 1883, p. 150-153; traducere românească în *Călători străini*, vol. VII, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1980, p. 82.

²⁵ Manuscris în *APF SC Moldavia*, vol. 1, Fol. 146+149; publicat de Călinescu G., **Alcuni misionari cattolici italiani nella Moldavia nei secoli XVII e XVIII**, în *Diplomatarium Italicum*, vol. I, Roma, 1925, p. 103-105 (în continuare *Diplomatarium italicum*); traducere românească în *Călători străini*, VII, p. 208.

Relatarea misionarului franciscan conventual Antonio Angelini da Norscia²⁶

[...] *Lontano di detta citta (Bacău n.n.) un miglio italiano vi è una villa, si chiama Forouano, li popóli sono fugiti in Valachia, solo il cantore vi è restato con un valacho...* („La o milă italiană depărtare de numitul oraș <Bacău>, este un sat, care se numește Faraoani, ai cărui locuitori s-au refugiat în Valahia, numai cantorul a rămas împreună cu un român”).

19

[Varșovia, noiembrie 1670]

Raportul misionarului franciscan conventual Giovanni Battista Del Monte către Congregația De Propanganda Fide²⁷

[...] *Forouano è villa, ha la chiesa fatta di legno, ha paramenti non troppo boni, un calice è croce d'argento, detta chiesa non ha entrata alcuna et a detto loco vi sono annessi tre villaggi, in tutto da 60 case di cattolici. Sogliono tenere il sacerdote in detto loco, ma il vicario apostolico ci manda il suo cappellano qualche volta il mese e detto vicario piglia l'elemosina che sogliano dare, id est una misura di grano, una di avena et una urna di vino per qualsivoglia casa...* (“Faraoani este un sat, are biserica făcută din lemn, are odăjdii nu prea bune, un potir și o cruce de argint. Această biserică nu are nici un venit și de acest sat țin alte trei sate, în total sunt 60 de case de catolici. Ei obișnuiesc să țină un preot în acel loc, dar vicarul apostolic trimite acolo pe capelanul său de vreo câteva ori pe lună și acel vicar ia elemosina pe care obișnuiesc oamenii să o dea, adică o măsură de grâu, una de ovăz și un ulcior de vin de fiecare casă”).

20

[Varșovia, 1670]

Răspunsul misionarului franciscan conventual Giovanni Battista Del Monte la chestionarul întocmit de către Congregația De Propanganda Fide²⁸

²⁶ Manuscris în **APF SC Moldavia**, vol. 1, Fol. 193-194; publicat în **Moldvai Csángó-Magyar Okmánytár (1467-1706)**, vol. II, p. 629-632.

²⁷ Manuscris în **APF SC Moldavia**, vol. I, Fol. 221-223; publicat în **Diplomatarium Italicum**, vol. I, p. 105-108; trad. rom. în **Călători străini**, VII, p. 219.

²⁸ Manuscris în **APF SC Moldavia**, vol. 1, Fol. 233-236; publicat în **Diplomatarium Italicum**, vol. I, p. 108-114.

[...] *I. luoghi che ivi sono in detta provincia cattolici sono questi: ... Forouano...*

21

Baia, 26 august 1671

Răspunsul misionarului franciscan conventual Vito Pilutio da Vignanello la chestionarul întocmit de către Congregația De Propaganda Fide²⁹

[...] *Anime...in Faroano 100...* (“...la Faraoani sunt 100 de credincioși. La Faraoani nu este preot... biserica este de lemn”...)

22

Iași, 12 iunie 1682

Raportul călugărului franciscan conventual Antonio Angelini, Prefectul Misiunii Apostolice a Moldovei către Eduardo Cibo, Secretarul Congregației De Propaganda Fide³⁰

[...] *Forouano: vicino a Baccouia. La villa con la chiesa deserta per esser vicino alla strada regia , di dove giornalmente passano Turchi. Li popoli sone dispersi per le selve. Vengono serviti una volta il mese, quando han bisogno, dal P. missionario Antonio Giorgini da Tarsi con ogni puntualità, come anco serve in Baccouia appresso Msig. vescovo. La sua diligenza vien lodata da tutti populi nostri, come anco da scismatici, essendo misti, e senza alcun mercede per la gran povertà di populi, si magna pan di miglio et di arisco, materia in Italia non cognosciuta...* („Faraoani : în vecinătatea Bacăului. Satul împreună cu biserica au fost părăsite din cauza apropierii de drumul mare pe unde trec zilnic turcii. Locuitorii sunt risipiți prin păduri. Li se face o dată pe lună liturghie, când au nevoie, de către părintele misionar Antonio Georgini da Tarsi, cu toată punctualitatea, care servește și la Bacău pe lângă monseniorul episcop.El slujește fără vreo răsplată din cauza mării sărăcii a populației, care mănâncă pâine de mei și de hrișcă, aliment necunoscut în Italia”).

23

²⁹ Manuscris în **APF SOCG**, vol. 436, Fol. 262-267; publicat în **Diplomatarium italicum**, vol. IV, p. 258-267; traducere românească în **Călători străini**, VII, p. 90-94.

³⁰ Manuscris în **APF SC Moldavia**, vol. 2, Fol. 110-115; publicat în **Diplomatarium Italicum**, vol. I, p. 133-136; traducere românească în **Călători străini**, VII, p. 338.

Bacău, 10 iulie 1682

**Raportul Vicarului Apostolic al Moldovei, Vito Pilutio Da Vignanello,
Arhiepiscop de Marcianopolis, către Congregația De Propanganda Fide³¹**

[...] *Foroano: Strappati di nessun valore sono i paramenti, calice, croce, due campane. Vi erano quest'anno passato più di 100 case, ed hora non vi saranno 60, e stanno fuggitivi nelle selve. Il P. Antonio Giorgini, mio cappellano gli va a servire, ed è lontano di Baccovia mezza giornata. Iddio sa quanto s'affaticha, che molte volte va a piedi a confessarli... ha il vescovato solo una vigna in Foroano, ma credo, che anco quella sara abbandonata...* („Faraoani: odăjdii rupte și fără nici o valoare, un potir, o cruce, două clopote. Anul trecut erau acolo mai bine de 100 de case, acuma nu sunt 60, oamenii sunt fugiți prin păduri. Părintele Antonio Giorgini, capelanul meu, merge să slujească la ei și e la o depărtare de o jumătate de zi de Bacău. Dumnezeu știe cât se obosește, că de multe ori merge pe jos ca să-i spovedească...”)

24

Iași, 19 iulie 1683

**Scrisoarea Episcopului Catolic de Bacău, Iakub Franciszek Dluski către
Cardinalul Carlo Barberini³²**

[...] *Atri dove sono le chiese ma nessuno catholico, sono... Foruan...*

25

[1686]

**Raportul Vicarului Apostolic al Moldovei, Vito Pilutio Da Vignanello, către
Congregația De Propanganda Fide³³**

[...] *solo in... Forrano, ...sono rimasti pachi cattolici..., Il P. Luccioli stette quattro settimane in Foroano, e perchè non haveva da mangiare, fu forzato di partire...* („...doar în ... Faraoani ... au mai rămas puțini catolici... Părintele Luccioli a

³¹ Manuscris în **APF SC Moldavia**, vol. 2, Fol. 116-119; publicat de Bianu I., **op.cit.**, p. 260-263; traducere românească în **Călători străini**, VII, p. 107.

³² Manuscris în **Bibliotheca Vaticana (Roma) Codex Barberini Lat.**, LXXVII, 26 (6647), Fol. 165-166; publicat de I.C. Filitti, **op.cit.**, p. 124-127; traducere românească în **Călători străini**, VII, p. 375.

³³ Manuscris în **APF SC Moldavia**, vol. 1, Fol. 94-95; publicat în **Diplomatarium Italicum**, vol. I, p. 140-150; traducere românească în **Călători străini**, VII, p. 438.

stat patru săptămâni în Faraoani și pentru că nu avea ce mânca, a fost nevoit să plece...”)

26

Iași, 19 februarie 1691

Raportul misionarului minor conventual Francesco Antonio Renzi către Congregația De Propanganda Fide³⁴

[...] *In Foroano villa vi è chiesa di legno con la campana, vi sono cento sessanta famiglie de Catholici incirca. Questa villa e chiesa è stata governata da Patre Rossi quattro anni in circa...* (“În satul Faraoani se află o biserică de lemn cu clopot; sunt cam 160 de familii de catolici. Acest sat, dimpreună cu biserica, au stat sub ascultarea părintelui Rossi aproape 4 ani”).

27

[Roma, 1692]

Răspunsul misionarului Joannes Baptista Berkuze la chestionarul trimis de către Congregația De Propanganda Fide³⁵

[...] *in Faroani hanno chiesa di legno, dove prima era la villa, et adesso sono dispersi li abitanti per la selva. Questa chiesa intitolata l'Assunzione della Beata Vergine Maria. Hanno un semplice paramento et un calicetto dove con quelli che sono forastieri saranno quattro cento, se non cinque cento e più. Questa parrocchia serviva un missionario giovane, dove io havevo quattro famiglie da Kotnaro, la pure provedono il sacerdote, convengono due o tre insieme. Qui stava il padre preferetto et uno che diceva essere lui parocho di la e di Baccovia con provisione però del popolo. Et essendo ancora quattro famiglie da Cotnaro si visitano et pregato dal padre prefetto facevo quel tanto che si poteva per la loro consolazione, ma il giovane mostrò gelosia che non li occupasse il luogo; li ho dato tempo perchè si mostro troppo furioso con poca loro sodisfatione, benchè lui anco fu licenziato da quel popolo...*

28

³⁴ Manuscris în **APF SOCG**, vol. 512, fol. 400-404; publicat în **Diplomatarium italicum**, vol. IV, p. 293-296; traducere românească în **Călători străini**, vol. VIII, 1983, p. 118.

³⁵ Manuscris în **APF SOCG**, vol. 513, Fol. 454-462, respectiv Fol. 451-452; publicat în **M. Cs. M. Ok.**, II, p. 714.

Leopoli, 23 octombrie 1692

Scrisoarea misionarului franciscan conventual Francisco Antonio Renzi Da Stipide către Edoardo Cybo, Secretarul Congregației De Propanganda Fide³⁶

[...] in Foroani il P. Bevilacqua...

29

Bacău, 23 ianuarie 1693

Scrisoarea catolicilor din Bacău, Faraoani și Trebeș către Congregația De Propanganda Fide³⁷

Nos infra Scripti Populus Civitatis Bakovies, Pagus Foroanensis, et villa Trebes, Catholici... Pagus Forrouanensis:

Michael Gzuda iudex Forroiani

Nicolaus Hozo magister et cantor ecclesiae

Joannes Alczner civis Kotnariensis, inkula Farroanis

Michael Antal

Michael Bencha

Valentinus Dorkos civis Kotnariensis habitans Farroani

[...]Cives Catholici Baccoviae, et Catholici Pagenses Forovani et villae Trebes, coram me deposuerunt praesentes fides ad favorem P-ris Alouisiv Bevilacqua; asserentes omnes vera conscientia ipsum Patrem esse honestum, et exemplarem Religiosum et ad curam animarum diligentissimum, in quorum fidem propria manu subscripsi, et sigillo munivi.

30

Iași, 1 iunie 1693

Scrisoarea misionarului franciscan conventual Giovanni Battista Volponi, Prefectul Misiunii Apostolice a Moldovei către Congregația De Propanganda Fide³⁸

³⁶ Manuscris în APF SC Moldavia, vol. 2, Fol. 345-346; publicat în M. Cs. M. Ok., II, p. 716-718.

³⁷ Manuscris în APF SC Moldavia, vol. 1, fol. 28-29; publicat în Diplomatarium Italicum, vol. I, p. 143-144.

³⁸ Manuscris în APF SC Moldavia, vol. 2, Fol. 408-409; publicat M. Cs. M. Ok., II, p. 720-723.

[...] Trotusso e Forovano, dove vi ho messo il P. Bevilacqua, il quale in tempo stava in Transilvania ha commesso scandali enormi, specialmente in Forovano e Trebes. In Forovano ingiurato il figlio del giudice di quella villa ditto...

31

Iași, 9 octombrie 1694

Relatarea misionarului franciscan conventual Giuseppe Poeti către Edoardo Cybo, Secretarul Congregației De Propanganda Fide³⁹

Amintește printre altele și localitatea ...*Foroano*...

32

februarie-noiembrie 1696

Recensământul catolicilor din Moldova întocmit de misionarul franciscan conventual Bernardino Silvestri⁴⁰

“e.

Catalogus cattolicorum habitantium in ista parochia Foroanensi, vel solent in ista mea missione convenire et sub mea cura ac missione pro anno Domini 1696. in die Sancti Paschatis supra dicti anni.

Ego frater Aloysius Bevilacqua Ordinis Minorum Conventualium Sancti Francisci ex Provincia [...] missionarius apostolicus

³⁹ Manuscris în **APF SC Moldavia**, vol. 2, Fol. 479-480; publicat **M. Cs. M. Ok.**, II, p. 724.

⁴⁰ Manuscris în **APF Congregazioni Particolari**, vol. 31, Fol. 470-482 (anexa relatării lui Bernardino Silvestri din 28 iunie 1697); publicat în **M. Cs. M. Ok.**, II, p. 733-748.

[IX.] Valle Draga

Martinus Pecorne cum uxore et duobus filiis.
Joannes Bene et uxor cum 4 filiis.
Petrus Gurrar et uxor et 1 filii.
Stephanus Gurar, uxor et 4 filii.
Joanna Gurar vidua cum 4 filiis.
Nicolaus Sancta, uxor et 2 filii.
Andreas Michael, uxor et 2 filii.
Joannes Gurar, uxor et 3 filii.
Buduina vidua, et 3 filii.
Andreas cum uxore et 4 filiis.
Laurentius Lorena, uxor tantum.
Barta, viduus cum quattuor filiis.
Dominicus Coscia, uxor et 2 filii.
Stephana Dobos vidua, cum 4 filiis.
Petrus Sutor, uxor et 2 filii.
Michael Sutor, uxor et 1 filius.
Elisabeth Sutor vidua, cum 3 filiis.
Giorgius Sutor, uxor et 1 filius.
Mater istorum cum duobus filiis.
Paulus Dobos, uxor et 4 filii.
Stephanus Persak, uxor et 1 filius.
Paulus Farkos, uxor et duo filii.
Michael Giorge, uxor et 2 filii.
Joannes Farkos, uxor et 2 filii.

[X.] Valle Mare

Nicolaus Farkos, uxor et 6 filii.

Martinus Farcos, uxor et 4 filii.
Michael Dogma, uxor et 2 filii.
Joannes Dogma junior, uxor et 1 filius.
Nicolaus Dogma, uxor et 3 filii.
Mater illorum vidua cum tribus filiis.
Stephanus Dogma, uxor et 4 filii.
Georgius Bartos, uxor et 5 filii.
Petrus Dogma, uxor et 2 filii.
Joannes Farkas, uxor et 5 filii.
Petrus Coscia, uxor et 3 filii.
Petrus David, uxor et 3 filii.
Paula Farkos vidua cum 3 filiis.
Margharita vidua cum uno filio.
Chatarina vidua cum uno filio.
Joannes Bene uxor et 4 filii.
Nicolaus Budu et 4 filii.
Antonius Antal, uxor et 3 filii.
Seculias cum uno filio.
Petrus Domocos, uxor et 3 filii.
Georgius Domocos, uxor et 3 filii.
Joannes Domocos, uxor et 4 filii.
Petrus Bartos viduus cum 9 filiis.

[XI.] Costiscia alias Oldola

Michael Farkos, uxor et 3 filii.
Petrus Farkos, uxor et 1 filius.
Georgius Farkos, uxor et 2 filii.
Michael Boglor, uxor et 4 filii.
Petrus Daraban, uxor et 4 filii.
Mattias, uxor cum uno filio.

[XII.] Cacova Maior

Martinus Barko, uxor et 3 filii.

Farkos Michael, uxor et filia parvula.
Georgius Miko, uxor et 2 filii.
Joannes Diak, uxor 1 filius.
Valentinus Dorkos, uxor et 3 filii.
D. Gregorius Ainer cum uxore et 2 filiis.
Nicolaus Drakot, uxor et filia 1.
Joannes Sechel, uxor et 3 filii.
Michael Istuk, uxor et 3 filii.
Georgius Sechel, mater et alium filium.
Petrus Istuk, uxor et dous filios parvulos.
Helena Istuk et unum filium et ancillam.
Joannes Claudus, uxor, 2 filii.
Michael Coscia, uxor et 2 filii parvuli.
Coscia et duae filiae nobiles.
Petrus Tzefos, uxor et 3 filii parvuli.
Georgius Tzefos liber.
Jacob Cosan viduus et filius nubilis.
Michael Cosan, uxor et
Andreas Simon cum matre.
Andreas Petros, uxor et 2 filii parvuli et ancilla.
Michael Antal, uxor.
Michael Juda, uxor.
Joannes Juda, uxor et parva filia.
Petrus Juda cum uxore.
Thomas Jurcha, uxor et 5 filii.
Catarina Sebu vidua.
Martinsu Sabo, uxor et 4 filii parvuli.
Elena Daskalizza vidua.
Petrus Miko cum femina et 1 filia parvula.

Andreas Miko, uxor et 1 filius parvulus.
Gregorius Bakoska, uxor et 5 filii.
Michael Dogma, uxor, 4 filii.
Catarina Diac vidua et 2 filii confitentes.
Michael Rotaro, uxor et filia nubilis.
Laurentius Gener, uxor et 2 filii parvuli.
Michael Antal, uxor et 4 filii.
Nicolaus Antal, uxor et 4 filii parvuli.
Demetrius Bescion, uxor et 3 filii parvuli.
Joannes Mate, uxor et 2 filii nobiles.
Michael Mate, uxor et filius nubilis.
Andreas Mate, uxor et 3 filii parvule.
Georgius Mate, uxor et 3 filii.
Michael Petras, uxor et 2 filii parvuli.
Martinus Antal, uxor et 3 filii nobiles.
Joannes Besike, uxor et 2 filii.
Martinus Gascicolus, uxor et filii 3.
Andreas Tzefos cum uxore et 3 filiis.
Petrus Tzefos, mater et alius frater et soror.
Stephanus Antal, uxor et 3 filii parvuli.
Michael Denez, uxor et filiae parvulae.
Barbara Denez cum uno filio.
Antal Mial, gener Martonka, uxor et 1 filius.
Soros ipsius: Barbara.
Petrus Figulus, uxor et filius parvulus.
Petrus Benka, uxor et 3 filii.

[XIII.] *Maiaros*

Andreas Diak, uxor et 1 filia.
Martinus Besciam, uxor et 1 filius
parvulus.
Valentinus Balint, uxor et 4 filii.
Joannes Legas, uxor et 5 filii.
Joannes Demeter, uxor et 2 filii.
Petrus Moises, uxor et 3 filii.
Michael Sasko, mater liber.
Georgius Benka, uxor et 2 filii parvuli
et cognata ipsius.
Martinus Benka, uxor et 1 filius
parvulus.
Michael Benka, uxor, 2 filii nubiles.
Martinus Dobos, uxor et 3 filii.
Martina vidua cum uno filio nubili.
Georgius Bescian, uxor et 2 filii.
Petrus Antal, liber, mater ipsius et 2
fratres.
Petrus Balan, uxor et 2 filii cum
nepote.
Susanna vidua cum 2 filiis.
Balanassa vidua.
Margarita, libera, cum matre.

[XIV.] **Clesa**

Petrus Benka, uxor et 7 filii.
Michael Patachi, uxor et 3 filii et
nepos.
Petrus Patachi.
Thomas Giorgoi, uxor et 3 filii.
Joannes Sasko, uxor et 3 filii.
Andreas Patak viduus.
Andreas Benka, uxor et 1 filius.
Joannes Balint Tunice, uxor et 2 filii.

Joannes Balint, uxor et 1 filius.
Gregorius Balint, liber.
Petrus Giorat cum matre et 4
fratribus.
Georgius Susan, uxor et 4 filii
nubiles, frater ipsius seniculus, liber.
Catarina vidua cum 4 filiis parvulis.
Joannes Torda, uxor et 3 filii.
Petrus Raz, uxor et filius.
Joannes Kigit, uxor et 6 filii.
Georgius Danka, uxor.
Petrus Poschina cum filio, caecus.

[XV.] **Longa Mare**

Elisabet Zebe cum 4 filiis.
Martinus Petras, uxor et 3 filii.
Agata Cjabor cum filio.
Petrus Cico, uxor et 1 filius.
Joannes Cico, uxor et 4 filii.

[XVI.] **Slobozia**

Valentinus ex Saboana, uxor et 3 filii.
Michael ex Saboana cum uxore.

[XVII.] **Valesaka**

Nomina absignata cum cruce
fugerunt modo per tributa magna.
Michael Buche, uxor et 2 filii.
Petrus Bugdan, uxor et 3 filii. +
Demetrius Cosan, uxor et 3 filii.
Petrus Bugdan, uxor et 7 filii.
Nicolaus Tangu, uxor et 3 filii. +
Joannes Luca, uxor et 3 filii.
Elisabet Bodu cum 2 filiis, vidua.

Joannes Fasachas, uxor et 3 filii.
Petrus Tanco cum uxore.
Stephanus Tango, uxor et 4 filii.
Agicola alias Jeiro cum filio nubili.
Andreas Bir, uxor et 3 filii.
Joannes Tango, uxor et 3 filii.

Catarina vidua cum 2 filiis. +
Nicolaus alias Michecy, uxor et 5 filii.
 +
Michael Tango, uxor et 2 filii.
Joannes Crez, uxor et 2 filii.

Ita est. Frater Aloysius Bevilacqua
Ordinis Minorum Conventualium Sancti Francisci,
missionarius apostolicus utrius Valachiae

Ex istis pauperculis catholicis fere omnes non sunt confirmati excepti seniores, ex istis vero aliqui etiam inveniuntur, qui non sunt confirmati et jam sunt tredecim anni elapsi et nunquam episcopus catholicus romanus habuit confirmationem, etiam per 8 annos ego sum illuc missionarius, et nunquam fuit facta sacra confirmatio, et sic per istum tempus, ita possum cum juramento attestari etc.”

33

[Viena. 1696]

**Relatarea Cancelarului Transilvaniei Kálnoki Sámuel către Congregația
De Propaganda Fide⁴¹**

[...] Placuit etiam ad notitiam Sacrae Congregationis annotare: in Moldavia fuisse Baccoviam sedem episcopalem, cujus templum per vehementiam fluvii Bistricza eversum est; templa simul cum parochiis: Tatros, Stanfalva, Gorzafalva, Forrofalva, Terebes, Sabofalva, Romanvasar, Jasvasar, Kotnar, Husvaros, Galacz, Nyamecz, Sucsava, Bajja, et in his populum ungarum devotissimum, sed maxima est difficultas in hoc, quod ipsi ungaricae et valachicae linguae periti, a patribus missionariis illarum linguarum ignaris in confessionibus audiri nequeunt, pariter et concionari ipsis reverendi patres non possint, unde in perfidiam scgismaticam plurimi illorum degenerant.
 ...

⁴¹ Manuscris în **APF SC Moldavia**, vol. 3, fol. 83-84; publicat în: Domokos Pál Péter, **Édes hazámnak akartam szolgálni**, Budapest, Szent István Társulat, 1979, p. 78-84.

34

Roma, 28 iunie 1697

Raportul misionarului franciscan conventual Bernardino Silvestri către Carlo Agostino Fabroni Secretarul Congregației De Propanganda Fide⁴²

[...] *Foroano con li loghi adiacenti tutti tra selve dove si ritrova il P. Luigi Bevilacqua, cento e sessanta due famiglie.* (...Faraoani, cu așezările învecinate, toate situate între păduri, sunt păstorite de părintele Luigi Bevilacqua, numără 162 de familii”).

35

2 august 1741

Relatarea Episcopului Catolic de Bacău, Raimund-Stanislaw Jezirski privind bisericile de pe cuprinsul Diecezei⁴³

[...] *Biserica parohială de la Faraoani este de lemn; la ea vin catolicii pentru rugăciunile obișnuite; în același loc și în același sat se mai află o biserică de zid, dărâmată și fără acoperiș...*

36

1743

Lista localităților catolice din Moldova⁴⁴

[...] *Forro-falva, pagus Ungaricus Catholicus: continens 302 domos, omnes Catholicas...*

37

[1744]

⁴² Manuscris în **APF CP**, vol. 31, Fol. 466-469; publicat de Lajos Pásztor, **L'attività missionaria del P. Bernadino Silvestri, Min. Conv. e la sua relazione sulla Moldavia. 1688-97**, în *Archivum Franciscanum Historicum*, XLII, 1949, p. 273-277.

⁴³ N. Iorga, **Studii și documente**, vol. I-II, București, 1901, p. 102.

⁴⁴ Manuscris în **APF SOCG**, vol. 718, fol. 224; publicat în **Diplomatarium Italicum**, vol. IV, p. 333-334.

Raport anonim privind starea Misiunii Apostolice a Moldovei⁴⁵

[...] *In Foroano, e sue adiacenze num-o 220...* (“Biserica din Foroano este rămasă afară din localitate pentru că este veche, aproape distrusă și foarte nepotrivită pentru misionari și pentru popor. În anul 1730 Pr. Manzi a făcut parohie în acel loc (noua așezare n.n.) și alături de reședința preotului, a făcut și biserica. Acasta este foarte potrivită pentru oamenii locului, care au împodobit-o cu picturi și anul trecut au adus o mică orgă din Transilvania [...]. La Foroano și împrejurimi sunt circa 220 de familii [...]. Patronul bisericii din Foroano este Sf. Anton de Padua [...]. Biserica din Foroano are un potir de argint cu discul său, o cutiuță de argint pentru Sf. Împărtășanie, o cruce de argint, o planetă nouă de mătase, albă nouă, liturghier nou, ritual unguresc, vase pentru uleiurile sfinte, o pixidă de cositor aurit, toate aduse de Pr. Manzi [...]. Pr. Manzi a cumpărat la Foroano o livadă, parte cu banii de pe liturghii și restul din daniile primite”).

Preotul Manzi a menționat într-o notiță autobiografică⁴⁶ (scrisă probabil în 1744) o serie de alte amănunte credem noi interesante:

(- aprilie 1722 - octombrie 1728. În acest timp a făcut locuință din paiantă pentru preot și a dotat biserica cu odăjdiile și cele trebuincioase pentru cult, enumerate mai sus la biserica din Faraoani.

- 1730 - decembrie 1733. A revenit la Faraoani pentru a face biserică nouă, a împrejmuit biserica și locuința preotului cu garduri noi, cumpărând și o livadă vecină cu biserica. Pe lângă acestea, la locuința preotului a făcut bucătărie nouă și încă două camere pentru oamenii de serviciu.

- 1736 - 1738. A acoperit din nou biserica și clădirile de la locuința preotului).

38

[1745]

Raport anonim asupra stării Misiunii Apostolice a Moldovei⁴⁷

[...] *Il numero delle Famiglie Cattoliche...Farouano – 140.* (...” Biserica are patron pe Sfântul Anton de Padua. Sunt 140 de familii. La Farovano este o

⁴⁵ Manuscris în **APF Scritture non riferite, Moldavia**, vol. 4, fol. 289-297; publicat în **Diplomatarium Italicum**, vol. I, p. 165-173.

⁴⁶ **Ibidem**, p. 176-177.

⁴⁷ Manuscris în **APF Scritture non riferite, Moldavia**, vol. 4, fol. 340-354; **Diplomatarium Italicum**, vol. I, p. 183-200.

biserică rămasă afară de sat, la jumătate de oră distanță, închinată sufletelor din Purgator. Biserica din Farovano este în stare foarte bună. Preotul Anton Zingali a început să repare biserica rămasă afară de sat, din cimitir, spre marea bucurie a credincioșilor. La biserica din Faroano se păstrează mereu Sfânta Taină... Locuința misionarilor este de lemn, lipită cu pământ și acoperită cu paie. La Farovano casa are două camere și mai este încă o casă cu două camere pentru slugi. Aici stă numai un preot misionar, Pr. Anton Zingali, care de patru ani este misionar în Moldova”).

39

Assisi, 27 aprilie 1748

Raportul călugărului franciscan observant Onofrio di Leopoli către Nicoló Lercari, Secretarul Congregației De Propaganda Fide⁴⁸

[...] *Quintus Missionarius, ititem Conventualis, residet in pago dicto Forvan seu Foroan ibique et circumcirca munus suum exercit et est ultimus in procinctu Missionum Valachiam versus ...*

40

Iași, 9 aprilie 1762

Raport asupra Misiunii Apostolice a Moldovei, întocmit de către Prefectul G.H. De Giovanni către Congregația De Propaganda Fide⁴⁹

[...] *Faruano il più grande villaggio de n-ri catolici di Moldavia in esso vi sono due cento, e quattordeci case, e novicento anime tutte cattoliche, tutte le case sono istate ed ogn'una ha il suo grande recinto pieno d'alberi fruttiferi talm-te che il villaggio sembra un fultiss-mo bosco, gl'uomini attendono all'agricoltura, e quasi tutti sono bottari, ne'buoni costumi poi, e nel santo timore di Dio, e ne'rudimenti della Santa Fede senza eccezzione di età, e di sesso tutti sono ottimam-te instruiti, e malgrado le miserie che soffrono p. le angarie, estorsioni, ed incredibili dazij pure non lasciono di menare una vita*

⁴⁸ Manuscris în APF SOCG, vol. 737, fol. 178-182; publicat în Francisc Pall, **Raportul călugărului Onufrie din Liov despre misiunile catolice din Moldova (1748)**, în vol. **Fraților Al. și I.I. Lapedatu la împlinirea vârstei de 60 de ani**, București, Imprimeria Națională, 1936, p. 605-625.

⁴⁹ Manuscris în APF Scritture non riferite, **Moldavia**, vol. 5, fol. 9-19; APF SC **Moldavia**, vol. 5, fol. 8-18; publicat în **Diplomatarium Italicum**, vol. I, p. 203-215.

non solo da buoni Cristiani ma anche devota; tanto che rende ammirazione vedere la santità de costumi in una orrida valle, e fra una gente che geme sotto il duro giogo de' Greci, che l'ha reso Schiavi de' Schiavi, in questo villaggio risiede un religioso che presentem-te l'è il M-ro Frontali. Vi è una Chiesa di legno, ma forte lunga trenta passi coperta di tavole secondo l'uno delle migliori fabbriche di Moldavia; nel giorno della Purificazione della Beatissima Vergine concorse alle Funzioni gran Popolo, che p. la moltitudine molti restarono fuor della Chiesa, e c-e che vi è un solo religioso sogliono dar tre segni alla campana onde vi si frapone lo spazio di due ore, fra questo mentre il dascalò, cioè il maestro che suol spiegare il Catechismo in lingua ungaro legge dal Pulpito la dottrina in diffuso, ed altri devoti libri pure in ungaro celebrai la Santa messa col sono dell'organo, e cantando il dascalò con tutte le ragazze che intervengono. Nel fine visitai il Santissimo Sacramento dando con esso la benedizione al Popolo... Un miglio lungi da questa Chiesa ve n'è un'altra di legno fortissima intitolata San Martino Vescovo, e la prima l'Assunzione di Maria Vergine, in questa secunda vi è un gran recinto di quattro cento passi, che l'è il Cimiterio pien di grandissime Croci; la Chiesa p. esser in Campagna l'è spogliata di tutto fuor che de quadri, onde quando dèvesi in essa celebrare si portano i paramenti dal villaggio. Per dieci giorni che mi fermai colà venivano di continuo delle persone si p. affari spirituali, c-e p. cose civili; e tutti si contentavano di ciò che veniva deciso, effetto della pietà di quei Popoli. ("... Faruano... cel mai mare sat al catolicilor noștri din Moldova; are 214 case cu 900 suflete, cu toții catolici. Toate casele sunt trainic făcute și fiecare are grădină mare plină cu pomi fructiferi, așa că întreg satul pare o pădure foarte deasă. Oamenii se ocupă cu agricultura și aproape toți sunt butnari (dogari). În ceea ce privesc bunele moravuri, frica de Dumnezeu și învățătura creștinească, cu toții, fără deosebire de sex ori vârstă, sunt foarte bine instruiți și cu toate mizeriile pe care le îndură din cauza corvezilor, samavolniciilor și birurilor de necrezut la care sunt supuși, ei nu încetează de a duce viață nu numai de creștini buni, dar de creștini evlavioși... Paroh este călugărul misionar Pr. Frontali. Biserica este de lemn, dar trainică și acoperită cu draniță, așa cum se fac cele mai bune case prin Moldova; este lungă de 30 pași. La sărbătoarea Întâmpinării Domnului Prefectul Misiunii a făcut serviciile bisericesti ale zilei și a venit mulțime mare de lume, care a rămas afară pentru că nu mai încăpeau în biserică... Clopotnița este alături de biserică și are un clopot cam de 150 kg și altul de vreo 75 kg, dar nu este instalat în clopotniță. Biserica este închinată Adormirii Maicii Domnului. La o milă depărtare de această biserică este o altă biserică de lemn, foarte bine întărită și încheată, închinată Sfântului Martin; este în

mijlocul cimitirului plin de cruci forate mari. Îngrădirea cimitirului, jur-împrejur, este cam de 400 pași. Fiind rămasă în câmp, biserița nu mai are nimic în ea, fără numai câteva icoane și când se servește Sfânta Liturghie acolo, se aduc odăjdiiile și cele trebuincioase slujbei, din biserica satului. Raportorul menționează pietatea mare a poporului, oglindită în faptul că timp de 10 zile, cât a stat acolo, au venit la el în continuu foarte mulți oameni cu probleme sufletești și gospodărești și cu toții au fost mulțumiți de sfaturile și hotărârile primite, datorită pietății și încrederii lor în păstorii sufletești”).

41

Iași, 18 mai 1762

Raportul ex-Prefectului Misiunii Franciscanilor Minori Conventuali din Moldova Giuseppe Cambioli către Congregația De Propaganda Fide⁵⁰

[...] *in... Faruano... sono tutti cattolici... e comunamente devoti e timorati...*

42

Castrocaro, 18 februarie 1764

Raport asupra Misiunii Apostolice a Moldovei, întocmit de către P. Frontali și trimis Cardinalului Spinelli, Prefectul Congregației De Propaganda Fide⁵¹

[...] *In Moldavia vi sono otto Missioni... Il secondo à Forovano ... Farovano, la Missione più popolata, dove nell'istesso luogo vi sono due Chiese, mà una e distante dall'abitato quasi mezzo miglio dove si sepeliscano e si celebra la messa in occasione di sepoltura, e per il giorno de morti, ed alcune altre feste; la Chiesa è di legno con il suo racinto, ed è luogo comprato dà quei poveri Cattolici per sepelirsi; nel abitato poi un altre Chiesa di legno assai capace di gente; in questa missione vi saranno quasi da trè cento familie; ma disperse in*

⁵⁰ Manuscris în APF SOCG, vol. 718, fol. 370-375; publicat în **Diplomatarium Italicum**, vol. IV, p. 344-349.

⁵¹ Manuscris în APF SC Moldavia, vol. 5, fol. 309-320; publicat în **Diplomatarium Italicum**, vol. II, p. 477-485.

diversi luoghi, e alle volte per gl'inpotenti ed altri bisogni vi si va a celebrare...

43

Iunie 1769

**Notă în registrul de administrație al reședinței Misiunii Franciscane
Conventuale de la Iași, ținut de Pr. Giuseppe Carisi⁵²**

Registrul de administrație al reședinței Prefecturii misiunii franciscanilor conventuali de la Iași, ținut de Pr. Giuseppe Carisi, notează în luna iunie 1769 drumul pe care l-a făcut Prefectul Misiunii la „Faraoani” pentru acoperirea bisericii.

44

19 august 1777

**Raport asupra Misiunii Apostolice a Moldovei, întocmit de către Prefectul
Antonio Mauro și trimis la Congregația De Propaganda Fide⁵³**

[...] *Faroano* distante da Grosest ore dieci circa con Chiesa, a Residenza del P-re Paroco, e sacristano, e fà anime, circa.....470

ha sotto se

Clessa e fà anime circa.....

.330

Vale Mare.....

.250

Vale Draga.....

...250

Nasipeni.....90

Gioseno.....350

Vale.Saca.....300

Burchila.....

.240

Pisota.....80

⁵² Arhiva Episcopiei Catolice Iași, **Convolutul “Carisi”**, publicat fragmentar de N. Iorga în **op.cit.**, p. 74.

⁵³ Manuscris în **APF SC Moldavia**, vol. 5, fol. 158-161; publicat în **Diplomatarium Italicum**, vol. II, p. 505-507.

La Zechoi.....

..150

2530

Li soprad-i villaggi non che una mezz'ora circa distanti da Faroano.

(„Raportul notează că parohia **Faroano** este la 10 ceasuri depărtare de Grozești, are biserică, locuiță pentru preot, are dascăl și un total de 2.530 credincioși”).

45

4 aprilie 1789

Raport al misionarului franciscan conventual Fedele Rocchi către Congregația De Propaganda Fide⁵⁴

[...] *Foroano distante dalla sud.a una giornata, anime no. 2736...*

46

Iași, 23 aprilie 1791

Raport al misionarului franciscan conventual Fedele Rocchi către Congregația De Propaganda Fide⁵⁵

[...] *Da Tatros venni a Faroano un giorno di strada pessima per Boschi, e Montagne, e questa è la Parochia la più grande, e vasta che si ritrovi in Moldavia, e sono da 500 famiglie, am.inistrata dal P. Cantone Turinese, quale l'ho lasciato anche per l'anno corrente con patto, e condizione, che impari la lingua Ungarese...*

47

Iași, 8 februarie 1793

Raport al misionarului franciscan conventual Fedele Rocchi în urma vizitării localităților catolice din Moldova⁵⁶

⁵⁴ Manuscris în **APF Fondo di Viena**, vol. 31, fol. 115-116, publicat de Anton Coșa, **Catolicii din Moldova în Arhiva Congregației De Propaganda Fide. Documente inedite**, în *Carpica*, XXXIV, Bacău, 2005, p. 178-179.

⁵⁵ Manuscris în **APF Fondo di Viena**, vol. 31, fol. 243-247, publicat de Anton Coșa, **Catolicii din Moldova în Arhiva Congregației De Propaganda Fide. Documente inedite**, în *Carpica*, XXXIV, Bacău, 2005, p. 180-182.

⁵⁶ Manuscris în **APF Fondo di Viena**, vol. 31, fol. 290-292, publicat de Anton Coșa, **Catolicii din Moldova în Arhiva Congregației De Propaganda Fide. Documente inedite**, în *Carpica*,

[...] *Di piu ci portassimo a Foroano visitati di viaggio Parochia assai ... dove di ritrova e Pr. Silvestri della Pr.a di Bologna, ma sicome la di tri delicata natura e specialmente doppo che code nella Bistricia fiume pericoloso quando e pieno non puo il povento univare a tutti; a Pasqua sara questa vasta e dispersa Parochia discrisa e fabbrichera in un villaggio chiamata Clessia, una nuova Chiesa, che orra piu di 200 gamiglie tutta sicule per Paroco erranno il Pre Castellani della Prov. della Marca che se bene la lingua Ungara.*

<i>furono cressimati</i>	42
<i>confessati e comunicati</i>	419
<i>non comunicati</i>	60
<i>nati</i>	86
<i>sposati</i>	20
<i>morti</i>	58

48

Iași, 22 noiembrie 1793 – 16 martie 1794

Raport al misionarului franciscan conventual Fedele Rocchi cu privire la vizita Misiunii Apostolice a Moldovei⁵⁷

[...] *Da Clessia a Faroano sono tre questo d'ora di viaggio ad ivi li ritrova il P. Remigio Silvestri...*

<i>furono confessati e comunicati</i>	337
<i>cressimati</i>	64
<i>nati</i>	82
<i>maritati</i>	18
<i>morti</i>	30

49

Iași, 23 martie / 3 aprilie 1795

XXXIV, Bacău, 2005, p. 185-186.

⁵⁷ Manuscris în APF Fondo di Viena, vol. 31, fol. 324, publicat de Anton Coșa, **Catolicii din Moldova în Arhiva Congregației De Propaganda Fide. Documente inedite**, în *Carpica*, XXXIV, Bacău, 2005, p. 187-188.

Raport al misionarului franciscan conventual Fedele Rocchi cu privire la vizita Misiunii Apostolice a Moldovei⁵⁸

[...] *Li 9do visitai Faroano ... P. Remigio Silvestri ... quale devo mutare stanto che il Popolo tutto sollevato da ... tote mutazione e tutto ciò proveniva da indifuato zelo e da qualche interesse. Nei liti appaeva ... bottezzati – 57; copulati – 19; morti – 27...*

50

Iași, 25 martie 1799

Raport al misionarului franciscan conventual Michele Sassano către Congregația De Propaganda Fide⁵⁹

[...] *Parochia Faroano 85 miglia distante da Iassi, e 9 da Calughera, incirca 7 miglia di distanza hà i villaggi Vallemare, Valledraga, Modioros, Clesia con Chiesa, Samoska, Vallerè, e Giosseni. Il cimiterio è quasi un miglio distante, con cappella, quivi si sepelliscono anche i morti di Vallesaka. Nell'altre Parochie il Cimiterio è vicino alla Chiesa...*

...Nella Parochia di Faroano sono anime.....2278.

51

30 mai 1814 mai

Relația Prefectului Misiunii Apostolice a Moldovei, Pr. Iosif-Bonaventura Berardi⁶⁰

Despre Faraono scrie următoarele: “... are biserică destul de veche, închinată Sfântului Anton de Padua, dar este bine dotată cu odăjdii bune, cu icoane bune și cu un altar foarte frumos și în timpul din urmă se adună bani pentru a le reface... Mai este și o biserică foarte veche în cimitirul comun, la locul zis <din Valle>, închinată Sfântului Martin. În prezent este paroh la Faroano Pr. Pancratius Finta și parohia numără 443 de familii”.

⁵⁸ Manuscris în **APF Fondo di Viena**, vol. 31, fol. 348, publicat de Anton Coșa, **Catolicii din Moldova în Arhiva Congregației De Propaganda Fide. Documente inedite**, în *Carpica*, XXXIV, Bacău, 2005, p. 188-189.

⁵⁹ Manuscris în **APF SC Moldavia**, vol. 4, fol. 36-41, publicat de Anton Coșa, **Catolicii din Moldova în Arhiva Congregației De Propaganda Fide. Documente inedite**, în *Carpica*, XXXIV, Bacău, 2005, p. 193-199.

⁶⁰ Arhiva Episcopiei Catolice Iași, relație publicată de N. Iorga, **op. cit.**, p. 175-176.

52

8 martie 1833

Relația Vizitatorului Apostolic al Moldovei, Pr. Petru-Rafael Arduini⁶¹

Din această relație aflăm că “Pr. Zomoyski stătea un an la Faraoani, reședință parohială cu biserică construită între 1822-1834 și un an la Valea Mare, unde a construit o nouă biserică”.

53

Roma, 18 ianuarie 1852

Relație despre starea Misiunii Apostolice a Moldovei trimisă Congregației De Propanganda Fide de către Antonio De Stefano, Vizitator Apostolic în Moldova și Prefect al Misiunii Ordinului Franciscan Minor Conventual⁶²

Le parrocchie di Ferrano, Calughera, Vallesacca, Clesia, Husci e Preesti posseggono alcuni pezzi di vigne che producono il vino pel consumo di casa⁶³ (...).

Parimenti nel villaggio Vallemare, situato nella parrocchia di Faroano, sarebbe necessario un missionario per quella numerosa popolazione; tanto più vi è chiesa e casa parrocchiale. Non vi si è installato finora per mancanza di soggetti⁶⁴.

54

10 decembrie 1858

Relatarea despre vizitarea Misiunii Apostolice a Moldovei făcută de Vizitatorul General Apostolic Giuseppe Tomassi și trimisă Cardinalului A. Barnabo, Prefectul Congregației De Propanganda Fide⁶⁵

Foroano. Villaggio. Antica Chiesa Parocchiale dedicata al Taumaturgo S. Antonio di Padova. Rifabbricata in legno l'anno 1831. Non ha filale, nè altri villagi di sorta, e numera anime 1992.

⁶¹ P. Pietro Tocanel O.F.M. Conv., **Storia della Chiesa Cattolica in Romania**, Padova, Edizioni Messaggero, vol. III, parte seconda, 1965, p. 281, nota 19.

⁶² Manuscris în **Archivum S. Congregationis De Propanganda Fide, Scritture riferite nei Congressi** (Fond ACPF), Moldavia, vol. 11, f.f. 226 r.-229 v. publicat de Ion Dumitru-Snagov, **Le Saint Siège et la Roumanie moderne (1850-1866)**, vol. 48, Università Gregoriana Editrice, Roma, 1982, p. 245.

⁶³ **Ibidem**, p. 247.

⁶⁴ **Ibidem**, p. 249.

⁶⁵ **Ibidem**, p. 341.

Vallemare. Villaggio. Chiesa Parocchiale dedicata allo Spirito Santo costruita in legno l'anno 1832. Non si estende ad altri villaggi, nè ha filiali veruna, tranne una Cappellina dedicata a S. Martino Vescovo, eretta nel cimitero, che questa Chiesa ha commune con l'altra vicinissima di Faroano. Numerata anime 1436⁶⁶.

Recursul la izvoare provenind din surse arhivistice de mare autoritate și punerea lor în lumină, a fost și este pentru noi o obligație pe care dorim să o transmitem tuturor iubitorilor de adevăr. Să nu uităm niciodată faptul că istoria este nu numai **Magistra Vitae** ci și **Lux Veritatis**. Din cuprinsul documentelor inserate în lucrarea noastră se întinde chemarea firească la cunoașterea adevărului, cu acea largă disponibilitate cu care Toma a fost odinioară chemat de către **Mântuitorul Cristos**: “*Adu degetul tău și vezi mâinile mele, și mâna ta o pune în coasta mea*”. Este un îndemn la lectură și meditație, cu aceeași chemare divină, care pe Toma l-a cutremurat: “*și nu fii necredincios*”.

⁶⁶ **Ibidem**, p. 345-346.